

[Vnitřní jednání (osnova k blíže neurčenému výkladu)]

16. X. 69

Pojem vnitřního jednání

člověk jako bytost nejen aktivní, ale jednající

jednání jako uskutečňování rozvrhu: praxe a reflexe

překážky a jejich překonávání: přímá cesta není vždy tou pravou (slepice, pes)

pozdržení akce, oklika, náhradní aktivita, zapomenutí (zapomnění), nový přístup odjinud
(v rámci nového rozvrhu)

prostor mezi záměrem a jeho dosažením může dosáhnout jisté samostatnosti, svébytnosti –
stává se místem, jímž člověk nejenom prochází, ale v němž pobývá, v němž se zabydlí
a který učiní svým světem, svým domovem

příklad: řeč; řeč je světem člověka, do nějž musí být strženo vše, abychom o tom mohli
smysluplně mluvit

pobývání člověka v řeči není nečinné, ale není to hýbání věcmi; má-li lidské mluvení
promlouvat, musí být zakotveno v řeči – a to nasloucháním (*první význam* vnitřního
jednání)

člověk nemůže jednat, aniž by svým jednáním ovlivňoval sám sebe; to si uvědomuje
a může řadu svých aktivit výslovně zaměřit k sobě (zdravotní procházky, tělocvik,
sport, ale také asketická cvičení, exercicie, mystické techniky apod.)

mysl reflektujícího vztahování člověka k sobě samému: životní integrita musí být aktivně
zajišťována, není samozřejmostí

integrita životní byla kdysi zajišťována mýtem, později (a v jistých reziduích dodnes)
náboženstvím; věda ani umění to nedokáží; náhražkově může v tom směru působit
ideologie; jediná skutečná disciplína, která se dovede a může tohoto úkolu vědomě
zmocňovat v kritické reflexi, je filosofie

vnitřní jednání je možné jen ve světě smyslu, ve světě logu: jeho reflexí je právě filosofie
vnitřní není paralelou vnějšího: to právě proti Hegelovi (a vůbec celé tradici filosofické)
zdůraznil Kierkegaard; on to byl, kdo po prvé učinil vnitřní jednání filosofickým
tématem – pochodeň převzal pak zejména Jaspers

vztah k sobě je však pouze jedním ze znaků vnitřního jednání; lepší, přesnější vymezení
termínu je: jednání ve vnitřním světě, v němž člověk pobývá (jinak není takové jednání
možné – ve vnitřním světě přestávají být předmětné vztahy a skutečnosti základem a
jsou zřetelně teprve čímsi druhotným, odvozeným, jakýmsi sedimentem)

Vnitřní jednání je zakotveno ve své největší hloubce mimo danosti vnějšího světa, vnějších
situací; v tom smyslu je možno je nazvat bezpodmínečným (jak činí Jaspers), ale to je třeba
vymezit. Jsou také „vnitřní podmínky“, ale to nejsou okolnosti, nýbrž výzvy, normy,
„přikázání“, absolutní nároky.

V tom smyslu je vnitřní jednání základem, kořenem jednání ve světě (vnějším) – je jeho
normou a orientací. Návrat, rekurs k „podmínkám“ vnitřního jednání umožňuje, abychom se

nestali hříčkou vnějších vlivů a sil a abychom ve svém jednání ve světě nepropadli nahodilosti, dezintegraci a chaosu. Aby byl náš vnější čin vskutku rozhodnutím, musí vyrůst právě z vnější nepodmíněnosti, bezpodmínečnosti vnitřního jednání.

Bezpodmínečnost vnitřního jednání nelze ovšem vnějším způsobem nijak zajistit, navodit (tak by se totiž stala nutně podmíněnou); naopak toto vnitřní jednání samo je zakotveno v bezpodmínečnosti, tj. ve vnitřní svrchovanosti světa člověkem obývaného.

Bezpodmínečnost se nazývá někdy absolutností; *absolvo* – odlučuji = co je odloučeno ode všech vnějších okolností a podmínek. Je však něco takového vůbec možné, existuje něco absolutního?

Příklad: *pravda*

pravda není produktem naší aktivity nebo našeho rozhodnutí

pravda není dána vnější skutečností, není s ní totožná ani není jejím produktem

každé lidské poznání pravdy může pravdu uchopit jen nedokonale a předběžně, částečně a nedefinitivně; neexistuje pravda, která by byla definitivně svázána, definitivně vyjádřena nějakou formulí, pravda propachtovaná, neexistuje žádný pachtýř, správce, či dokonce majitel definitivní pravdy

a přece absolutní, definitivní pravda platí, neboť my se k ní někdy blížíme, jindy se vzdalujeme; pravda je nepodmíněná, ale veškeré naše poznávání pravdy je podmíněno pravda však není odloučena ode všeho světa, ode všech věcí tak, že by s nimi neměla vůbec co dělat – právě naopak: pravda platí o věcech, míří k nim, staví je do svého světla, do světla pravdy

to je způsob, jak se pravda uplatňuje: ne tak, že by vstupovala mezi věci sama jako věc, ale že je vždycky mimo vše věčné, aby se vždy ke všemu věčnému mohla vztahovat; proto se pravda vztahuje nejenom k věcem, které poznáváme, ale také k našemu poznávání (a jednání) – a ke každé naší další na tom založené činnosti a každé další reflexi. Pravda může být lidmi komolena, kažena, zakrývána, překrucována – ale marně: ve světle pravdy se vždy znovu musí každé takové překrucování objevit jako překrucování, zakrývání jako zakrývání, komolení jako komolení.

skutečné, pravé poznání je pouze tam, kde zůstáváme otevření uprostřed své nejintenzivnější poznávací činnosti vůči pravdě, která vrhá ostré nebo někdy i nenápadné světlo na naše počínání: ne my se můžeme zmocnit pravdy, ale pouze pravda se může – a musí – zmocnit nás (Marx, sv. I, 24: pravda má mne, já nemám ji).¹

pravda je tedy nepodmíněným zdrojem a základem každého poznávání podmíněných věcí, i každého poznávání podmíněnosti našeho poznávání – to vůbec neznamena, že je nehybná (to zaměňovala jen stará metafyzika)

Vnitřní jednání není tedy nepodmíněné v absolutním smyslu, ale podstatně se k nepodmíněnosti, k bezpodmínečnosti vztahuje. Vztah k bezpodmínečnosti je ovšem obrací doprostřed světa věcí a vede je k přechodu v jednání ve světě. Vnitřní jednání není a nemůže,

¹ Rukopis je místy porušen (nečitelný). – Pozn. red.

nesmí být vposledu zaměřeno mimo svět: vnitřní svět je takový svět, v němž vnější dostal své místo.

Proto také posledním smyslem veškerého filosofického myšlení je filosofický život, tj. takový život, který je ve shodě s tím, co v myšlení rozpoznáváme jako bezpodmínečně platné, a tedy jako poslední výzvu, poslední normu všeho jednání. Vnitřní jednání má smysl v tom, že se stává základem bezpodmínečných rozhodnutí ve světě, v němž žijeme.

Filosofie se liší proto od každé ideologie tím, že se odmítá stát výrazem jakékoli existující, dané, předmětné skutečnosti, ať politické, náboženské, třídní, nebo jiné. Ne že by na nich mohla být zcela nezávislá – ale usiluje o nalezení posledního zakotvení na rovině, z níž pak všechny tyto skutečnosti, jimiž je filosofické úsilí podmíněno a ovlivněno, mohou být posouzeny, změřeny a zhodnoceny.

Na základě takto v bezpodmínečnosti zakotvené filosofie a takto z bezpodmínečnosti vyrůstajícího vnitřního jednání proniká potom do světa věcí, procesů a vnějších situací vnější jednání, praktické rozhodování uprostřed světa a ve světě, které své poslední motivy nevyvozuje ze samotného světa, z jeho daností a setrvačností. Taková filosofie, takové vnitřní jednání se ocitá v napětí především se všemi mocenskými pozicemi, protože je problematizuje; může být pronásledováno a likvidováno, může být zesměšňováno a pomlouváno, může dojít i k velmi intenzivním pokusům o jeho obelstění – ale právě proto, že je zakotveno v pravé skutečnosti, v bezpodmínečnosti, nemůže být nikdy vyřazeno definitivně, nikdy zcela likvidováno a definitivně obelstěno.

Vnitřní jednání nenastupuje proto jenom jako náhražka tam, kde je vnější jednání ve světě znesnadněno nebo v podstatných směrech vyloučeno, ale má své místo vždy a všude, za všech okolností – neboť ono jediné je cestou, jak se člověk jako nahodilá biologická a sociální bytost může stát člověkem a zůstat jím.